

Özel Eğitim Okullarında Çalışan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Öğretim Süreçlerine Yönelik Görüşleri

Banu ÜNLÜ
Aksaray Hacı Ömerusluer Özel Eğitim Meslek Okulu
banu_unlu@hotmail.com
ORCID:0009-0005-5098-6837

Yalçın DİLEKLİ
Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi
dileklyalcin@gmail.com
0000-0003-0264-0231

Araştırma Makalesi

DOI: 10.31592/aeusbed.1321482

Geliş Tarihi: 01.07.2023

Revize Tarihi: 11.09.2023

Kabul Tarihi: 09.10.2023

Atf Bilgisi

Ünlü, B. ve Dilekli, Y. (2023). Özel eğitim okullarında çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin öğretim süreçlerine yönelik görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 908-922.

ÖZ

Görsel sanatlar dersi öğrencinin eğitsel gelişimini destekleyen disiplinlerden biridir. Özellikle özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin gelişim alanları göz önüne alındığında görsel sanatlar dersinin önemi bu öğrenciler için daha da artmaktadır. Özel eğitim alanında bu dersi yürüten öğretmenlerin karşılaştıkları problemlerin ortaya konması dersin etkililiğini artırır. Çünkü program öğretmenin elinde hayat bulur. Araştırmanın amacı özel eğitim kurumlarında görsel sanatlar dersini yürütmüş ve hali hazırda bu dersi yürüten öğretmenlerin, eğitilebilir zihinsel engelli öğrenciler ile çalışırken öğretim süreçlerine ilişkin görüşlerinin ve bu süreçte yaşadıkları sorunların incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubu özel eğitim ikinci kademe okullarında görev yapan görsel sanatlar dersini yürütmüş olan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşmelere gönüllü 17 öğretmen katılmıştır. Elde edilen veriler tema, kategori ve kodlar altında toplanarak içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kazanım boyutunda Görsel Sanatlar dersinin öğrencilerin en çok psikomotor gelişime yardımcı olduğu görülmüştür. Ayrıca renklerin kavramların öğrenilmesinin günlük yaşamda güvenlik, kişisel sağlık gibi becerileri desteklediği belirlenmiştir. Kazanımlara erişim noktasında en büyük problem farklı engel gruplarının aynı sınıfa devam etmesi olarak ifade edilmiştir. Bu sorun programın eğitim ve sınav durumlarında yaşanan problemlerin temel kaynağı olarak belirtilmiştir. Programın eğitim durumları boyutunda ise malzeme ve atölye eksikliği, haftalık ders saati yetersizliği gibi sorunların varlığı da öne çıkmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin okul yöneticilerinin bu derse karşı sergilediği tavırlara dair fikirleri farklılık göstermektedir. Diğer yandan öğretmenler eğitim sürecinde veli desteğini yetersiz bulmaktadır. Programın değerlendirme boyutunda ise sınıflarda farklı engel gruplarının bir arada olmasından kaynaklanan sorunlara vurgu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, görsel sanatlar dersi, öğretmen, öğretim programı.

Opinions of Visual Arts Teachers Working in Special Education Schools on Teaching Processes

ABSTRACT

One of the disciplines that support the educational development of the student is the Visual Arts course. Especially when the developmental areas of students in need of special education are taken into consideration, the importance of the visual arts course increases even more for these students. Identifying the problems faced by teachers who teach this course in the field of special education will increase the effectiveness of it as the program comes to life in the hands of the teacher. The aim of the research is to examine the opinions of teachers who have taught and are currently teaching visual arts course in special education institutions about their teaching processes while working with students with educable intellectual disabilities. Qualitative research method was used in the study. Data were collected through a semi-structured interview form consisting of 5 questions. Seventeen teachers participated in the interviews voluntarily. The data obtained were grouped under themes, categories and codes and content analysis was performed. According to the results of the research, it was seen that the visual arts course helped students' psychomotor development the most in the objective dimension. It was also stated that learning the concepts of colors supports skills such as safety and personal health in daily life. The biggest problem at the point of access to objectives was expressed as the fact that different disability groups attend the same class. This problem was identified as the main source of the problems experienced in the learning experiences and evaluation situations of the program. In

the learning experiences of the program, problems such as lack of materials and workshops and insufficient weekly class hours also come to the fore. In addition, teachers' opinions on the attitudes of school administrators towards this course differ. On the other hand, teachers find parental support insufficient in the education process. In the evaluation dimension of the program, they emphasized the problems arising from the coexistence of different disability groups in the classes.

Keywords: Special education, visual art course, teacher, curriculum.

Giriş

Özel eğitim; bireylerin doğuştan veya doğum sonrası nedenlerle fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde akranlarının gerisinde veya akranlarından farklı özellikler taşımaları sebebiyle yaşlılarına verilen eğitime uyumları mümkün olmadığı için kendilerine özgü bir eğitim sürecine alınması olarak ifade edilebilir (Kızır ve Memişoğlu, 2017). Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler temelde otizm spektrum bozukluğu, bedensel, zihinsel yetersizlik, işitme ve görme yetersizliği olan bireyler olarak sınıflandırılabilir (Eripek, 1996; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Zihinsel yetersizliği olan bireyler ise kendi içinde hafif, orta, ağır ve en ağır şeklinde gruplandırılır. Öğrencilerin özel eğitim okullarına yönlendirilmesinde zekâ bölümü puanları kullanılır. Zeka puanları açısından yapılan sınıflamaya göre hafif yetersizliği olan bireyler 50-55 ile 70 puana kadar, orta yetersizliği olan bireyler 35-40 puandan 50-55'e kadar, ağır düzey yetersizliği olan bireyler 20-25 puandan 35-40 puana kadar ve çok ağır yetersizliği olan bireyler ise 20-25 puandan daha az puana sahip olanlardır (Eripek, 1996). Belirtilen bu puanların yanı sıra özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin bilişsel, devinişsel ve duyuşsal alan gelişim özellikleri de birbirinden farklıdır.

Ağır ve çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler, doğum esnasında ya da doğumdan kısa bir süre sonra tespit edilirler. Ağır ve çok ağır düzey zihinsel engelli bireylerde doğumdan itibaren merkezi sinir sisteminde ciddi hasarlar meydana gelmekte ve buna ek olarak da sağlık problemleri ve çoklu yetersizlik görülmektedir (Heward, 2003). Zihinsel yetersizliğin yanında başka yetersizlikleri bulunması nedeniyle öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerilere sahip olamamadan dolayı yaşam boyu bakıma ihtiyaç duyarlar (Eripek, 2005). Ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklar ve yetişkinler, zihinsel işlevler ile kavramsal uyum, sosyal, pratik uyum ve öz bakım becerilerindeki ağır eksiklikler nedeniyle yaşam boyu devam eden, yoğun destek eğitim ve özel eğitim hizmetlerine ihtiyacı olan bireylerdir (MEB, 2018). Eğer yetersizliklerine uygun bir şekilde eğitilebilirlerse psiko-motor becerileri öz bakım ve dil ve konuşma becerileri geliştirilebilir. Çok yakın denetimle ve koruma altına alarak basit işleri ve becerileri yapabilirler (MEB, 2017). Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler dil ve konuşma gelişiminde gecikme yaşarlar. Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanda görülen gelişme gerilikleri temel okuma- yazma becerisi ve sayma becerilerinin kazanılmasında gecikmeye sebep olur. Zihinsel işlevleriyle beraber sosyal, kavramsal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik ve iş becerilerinin ve günlük yaşam becerilerin kazanılmasında desteğe ihtiyaç duyarlar. Yaşları ilerledikçe bu becerilerdeki eksikleri daha gözle görülür hale gelmeye başlar (Eripek, 2005; Heward, 2003; MEB, 2018). Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler okuma-yazma ve sayma becerilerini kazanmada gecikme yaşarlar. Temel akademik becerilerin yanında, öz bakım becerilerini de öğrenebilirler, yetişkinliğe geldiklerinde iş becerisi edinebilirler (Vuran, 2014).

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler konuşma güçlükleri ve dil kullanımı konusunda da zorluklar yaşamaktadır. Bu gruptaki zihinsel yetersizliğin, hafif düzey geriliği olanların yaklaşık olarak %85'ini oluşturmaktadır. Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklar, orta öğretimde, beşinci veya altıncı sınıfa kadar kendi hızlarında akademik beceriler kazanabilirler. Bu bireyler zihinsel işlevler ile kavramsal becerileri, sosyal becerileri ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliğinden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine hafif düzeyde ihtiyacı olan bireylerdir (MEB, 2018). Hafif düzeyde yetersizliği olanların aldıkları özel eğitim onların toplum içinde yaşayabilmesini, iletişim, öz bakım becerileri gibi tüm becerileri elde etmelerini sağlayabilir. Bu noktada hafif düzey zihinsel engelli öğrencilerin okullarda aldıkları dersler ve bu derslerin onların ihtiyaçlarına özel şekilde planlanması önemlidir. Özel eğitim okullarında alınan derslerden birisi de görsel sanatlar dersidir. Özel eğitim okullarında verilen görsel sanatlar dersi, bireylerin el göz koordinasyonu kazanması, iş birliği ile çalışma becerisi, duygularını ifade edebilme becerisi gibi kazanımların edindirilmesini amaçlar (MEB, 2018).

Zihinsel engelli bireylerde görsel sanatlar eğitiminin bireyin kendi duygularını ifade etme ve onları tanıma, devinisel alanda gelişimlerini destekleme, birlikte çalışabilme ve estetik duygularını geliştirme noktasında bireylere katkı sağladığı görülmüştür (Erim ve Caferoğlu, 2012).

Araştırmanın Önemi

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için görsel sanatlar dersi üç gelişim alanında da önemli bir disiplindir. Fakat program öğretmenin elinde hayat bulur. Bu sebeple öğretmenin programın uygulama aşamasındaki elde ettiği tecrübeler ve yaşadığı sorunlar program geliştirme ve alan uzmanlarına ihtiyaç duydukları dönütleri sağlayacaktır. Programda yer alan kazanım, içerik, eğitim ve sınav durumlarının uygunluğu, veli ve okul yönetiminden elde edilen bu dönütler ile daha etkili programların hazırlanması ve uygulanması sağlanabilir. Ayrıca yine bu dönütler programa hayat veren öğretmenlerin ihtiyaçlarının belirlenmesine de ışık tutacaktır. Bunların yanı sıra, Türkiye’de ilk defa 1889 yılında başlayan bu süreç giderek önem kazanmış ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik eğitim veren özel eğitim II. kademe düzeyindeki kamuya ait okul sayısı son 5 yılda %25 artış göstermiştir (MEB, 2023; Karagöz, 2020). Ancak alan yazında özel eğitimde görev yapan öğretmenlerin öğretim süreçlerinde yaşadıkları sorunlara dair yapılan çalışma sayısı görece daha sınırlıdır. Bu sınırlı sayıda çalışmanın görsel sanatlar dersi özelindeki sayısı da nispeten azdır. Bu anlamda çalışma özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik yapılacak olan görsel sanatlar dersi öğretim programının revize edilmesi ve öğretmenlere yönelik düzenlenecek olan hizmet içi eğitim çalışmalarına destek olabilecektir.

Araştırmanın Amacı

Bu sebeplerle bu araştırmanın temel amacı özel eğitim okullarında görsel sanatlar dersine giren öğretmenlerin öğretim süreçlerine ve bu sürece etki eden veli ve okul yönetimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi şeklinde belirlenmiştir. Bu amaca ulaşmak için şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin programın kazanım boyutuna dair görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin programın uygulama (eğitim durumları) boyutuna dair görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin okul yönetiminin derse bakış açılarına dair görüşleri nelerdir?
4. Öğretmenlerin programın veli desteği boyutuna dair görüşleri nelerdir?
5. Öğretmenlerin programın değerlendirme boyutuna dair görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması tekniği kullanılmıştır. Creswell’e (2007) göre durum incelemesi, bir araştırmacının sınırlı bir süre içinde farklı kaynaklardan veri toplama araçlarıyla derinlemesine analiz yapmasını dayalıdır. Analiz için elde edilen veriler temaların altında toplanarak raporlanır.

Çalışma Grubu

Araştırmaya toplam 17 öğretmen gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcı grup özel eğitim II. kademe düzeyinde görev yapmış veya yapmakta olan, Görsel Sanatlar dersini yürütmekte olan veya geçen yıl bu dersi yürütmüş branş öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenliği sertifikasına sahip sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Öğretmenlerin kıdem yılları 7-20 ($\bar{x}=13$) yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların 12’si kadın 5’i erkektir. Katılımcıların yaşı 27 ile 46 ($\bar{x}=34$) arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları ve Analiz

Görüşmeler için daha önceden hazırlanan ve beş sorudan ve her soru için bir ile iki arasında değişen sonda sorular oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme formları için önce 2 farklı uzmandan görüş alınmış ve bu görüşler doğrultusunda forma yeni sonda sorular eklenmiştir. Uzmanlar eğitim bilimleri alanında doçent unvanına sahip nitel araştırma

konusunda deneyimli araştırmacılarıdır. Elde edilen görüşme formu önce iki öğretmene pilot olarak uygulanmıştır. Pilot uygulama sonunda formda değişiklik yapma gereği duyulmamıştır. Görüşmeler 25 ila 55 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerin 14 tanesi kayıt cihazı ile kayıt edilmiştir ve yazılı hale getirilmiştir. Üç öğretmen ses kaydı alınmasını istemediğini belirttiği için konuşma anında araştırmacı tarafından yazıya dökülmüştür. Veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve tema, kategori ve kodlar altında toplanmıştır. Tekrar eden kodlar için frekans değerleri verilmiştir. Araştırmada inanırılık ve transfer edilebilirliği sağlamak için kodlamalar eğitim bilimleri alanında doktora derecesine sahip iki ayrı eğitim bilimi uzmanı tarafından birbirlerinden bağımsız olarak yapılmıştır. Daha sonra yapılan kodlamaların benzerlik oranı karşılaştırılmıştır. Nitel verilerin analizi için Miles & Huberman (1994) güvenilirlik formülü *Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) kullanılmış, araştırmacılar arasındaki uyum %91,2 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca inanırılığı sağlamak için öğretmenlerin verdikleri cevaplardan bazıları doğrudan alıntı olarak sunulmuş; katılımcı gizliliği için katılımcılar Ö1,Ö2,... şeklinde kodlanmıştır.

Araştırma Etiği

Bu araştırma ilgili üniversitenin 28.02.2023 ve E-34183927-000-00000811269 sayılı etik kurul iznine ve araştırmacının yürütüldüğü il valiliğinin E-76490249-605.01-59591901 sayılı araştırma izin onayına bağlı olarak yürütülmüştür. Ayrıca araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcılardan ses kaydı alınmasına izin vermeyen katılımcılar ile yapılan görüşmeler görüşme sırasında yazıya dökülmüştür. Araştırmaya katılan tüm katılımcılar Ö1, Ö2,... şeklinde kodlanmış ve bu katılımcı gizliliği sağlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın ilk alt problemi öğretmenlerin programın kazanım boyutuna dair görüşleri nelerdir? Şeklinde. Bu alt problem için bir ana ve iki sonda soru kullanılmıştır. Bu soruya verilen cevaplar için toplam beş kategori altında 17 farklı kodlama yapılmıştır. Bu kodlara ait toplam 125 frekans bulunmuştur.

Tablo 1
Öğretmenlerin Programın Kazanım Boyutuna Dair Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Kazanım	Kişisel gelişim	Psikomotor	17
		Dikkat süresi	2
		Hijyen ve öz bakım	11
	Öğrenme	Renk	9
		Nesne/Kavram	8
		Çizgi	1
	Sevgi ve rehabilite	Dersi sevme	8
		Rahatlama	3
		Özgüven	5
		Hayal gücü	5
		Hazır bulunuşluk	15
	BEP hazırlama	Fiziksel engel	6
		Anadil	2
		Özgüven	6
		Grup çalışması	4
	Mesleki gelişim	El sanatları	7
		Disiplinler arası çalışma	3

Kazanım teması altında gelişim, öğrenme, sevgi ve rehabilite, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlama, mesleki gelişim olmak üzere toplam beş kategori oluşturulmuştur. Bu kodlar altında toplam 128 frekansa sahiptir. Kazanım teması altında gelişim kategorisi içinde yer alan en yüksek kod psikomotor gelişim kodudur. Öğretmen 14'ün (Ö. 14) mesleki gelişim, hazır

bulunuşluk ve psikomotor becerilerin gelişimi alanlarına ait kodlarının yer aldığı cevabı aşağıda verilmiştir:

“...Mesleki anlamda faydalıdır. El becerileri kullandığı için pratiklik kazandığı için, zemin oluşturur. Ölçü olması paspartu olması, noktayla işaret alınması çocuklara çok iyi oluyor. Sorumluluk sahibi olan öğrenciler, günlük yaşam becerilerini kazanmış oluyor ve ilerde el sanatları atölyesinde ve el becerisi olan mesleklere hazırbulunuşluğu olmuş oluyor...” (Ö. 14).

Görsel sanatlar dersinin öğrencilerin dikkat süresi ve okulu sevme üzerinde etkili olduğunu ifade eden öğretmenin ifadesi şu şekildedir:

“...Bu çocukların dikkat süresi çok kısa akademik derslerde dikkatleri daha az ve görsel sanatlar dersinde daha iyi odaklanıyorlar ve görsel sanatlar dersini ve okulu çok seviyorlar, öğrenciler bu derste rahatlıyorlar...” (Ö. 4).

Kişisel gelişim kategorisi altında yer alan kişisel hijyen kodu verilen katılımcının alıntısı şu şekildedir:

“...Renk bilgisiyle giyeceği kıyafete karar verir. Renkleri tanımak kişisel sağlığı destekler. Örneğin diş fırçası, aile bireyleriyle ortak kullanılan alanlarda bulunur, kendi diş fırçasının rengini bilir ve renk sayesinde doğru fırçayı bulur, onu kullanır...” (Ö.1).

Katılımcı Ö.1 renk kavramıyla beraber hijyen kavramının verildiğini ifade etmektedir. Öz bakım için kullandığı ve kişisel eşyalarını onların renkleri ile tanıyabileceğini ifade etmiştir. Ö. 1. renk kavramı sayesinde kendi diş fırçasını tanımamasının kişisel sağlığına katkıda bulunacağını açıklamıştır. Öğretmenlerin programın uygulama boyutuna dair görüşleri nelerdir? sorusuna dair yapılan analiz Tablo 2’de verilmiştir. Tabloya göre toplam 4 kategori altında kodlama yapılmıştır. Bu kodlamalara ait toplam 96 frekans bulunmuştur.

Tablo 2
Öğretmenlerin Programın Uygulama Boyutuna Dair Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Uygulama	Fiziki alt yapı yetersizlikleri	Atölye	6
		Malzeme eksikliği	12
		BEP	5
		Branş öğretimi	2
		Hedefe ve Dav. Uygun	6
		Olmayışı	
	Programı uygulama	Branş dersler	14
		Yetersiz öğretim programı	4
		Engel Farklılıkları	16
		Türkçe	9
	Yatay ilişkililik	Matematik	5
		Ders saati	4
		Yeterli değil	13

Programın eğitim durumları başka bir ifade ile uygulanması boyutuna dair öğretmenlerle yapılan görüşmeden 4 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler altında toplam 12 kod kullanılmıştır ve bunlardan en yüksek frekansa sahip olan engel farklılıkları kodudur. 17 katılımcıdan 16’sı farklı engellere sahip öğrencilerin aynı sınıfta yer almasının BEP hazırlamayı ve uygulamayı zorlaştırdığı görüşünde neredeyse uzlaşmaktadır. Ayrıca hali hazırda uygulanan görsel sanatlar dersi programının engel farklılıklarına göre tekrar gözden geçirilmesi görüşünü savunmaktadırlar. Bu kodlamaya dair Ö. 8 ile yapılan görüşme alıntısı aşağıda verilmiştir. Bu görüşmeden elde edilen veriler ayrıca programı uygulama kategorisi içinde kullanılmıştır.

Programın uygulama boyutuna dair görüşlerde katılımcı Ö.8.’ e göre;

“...Özel eğitim sınıfı için görsel sanatlar programı ağır kalıyor, çocukların zihinsel ve bedensel eksikliklerinden dolayı seviyenin daha basit hale getirilmesi gerekiyor ve engel farklılıklarına göre hazırlanması gerekmektedir... Bir de sınıflarda engel düzeyleri veya engel farklıları olan öğrencilerin olması durumu daha da zorlaştırıyor....”

Benzer şekilde Ö. 11. öğrencilerin engel durumlarına göre daha ayrıntılı bir sınıflamaya gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu durumu gösteren alıntı aşağıda verilmiştir.

“...Öğretim programı öğrenciye uygun olmalı. Öğrencinin tanınması yapıp ona göre yapılmamaktadır. Fakat sınıflar kalabalık ve hepsinin engel durumu farklı olduğu için ders planını hazırlamakta zorlanılmaktadır...”

Aynı şekilde en yüksek frekansa sahip kodlardan birisi de ders saati kodudur. Öğretmenlerin çoğunluğu haftalık 1 ders saati olan görsel sanatlar dersinin süresini yetersiz bulmaktadır. Bu durumu ifade eden Ö. 11 ve Ö. 8’in görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir.

“...Görsel sanatlar ders sayısı artırılmalıdır. Diğer dersler yerine bu ders eklenmelidir. Öğrencinin derse hazırlanması, dersten sonra malzemelerini toplaması zaten yeterince zaman alıcı, 1 ders saati az gelmektedir...”(Ö.11).

“...Ders saati yeterli değildir. Malzemeleri hazırlarken yetersiz kalmaktadır. Öğrencilerde öğrenme daha yavaş olduğu için yetersiz gelmektedir. Bir kavrama ilişkin edinim, akılda kalıcılık genelleme aşamalarının hepsi ders saati içerisinde yetmiyor bu da becerinin tam olarak öğretilmesine yetmiyor...”(Ö.8).

Programın yatay ilişkililiğine vurgu yapan öğretmenlerin görüşleri yatay ilişki kategorisi altında toplanarak verilmiştir. Diğer derslerde öğretilen kavramların görsel sanatlar dersinde kullanılmasının tekrarı artırdığı bunun da öğrenmede kalıcılığı sağladığını ifade eden öğretmene ait alıntı şu şekildedir:

“...Türkçe dersinde, okuma yazmada görsel sanatlar dersinden yararlanıyoruz. Anne baba çizdiriyoruz ve anne baba kelimelerini eşleştiriyoruz Köpek resmiyle köpek yazısını eşleştiriyoruz. Her derste, her alanda özel eğitimde görsellik var ve kullanıyoruz, tekrar ediyorlar, pekiştiriyorlar. Bunu matematik dersi için de yapıyoruz. Tüm dersleri destekliyoruz...”(Ö. 17).

Programların etkililiği ve beklenen sonuçları sağlama noktasında eğitimin bir başka paydaşı olan okul yöneticilerinin görsel sanatlar dersine yönelik alınan görüşleri yönetim teması altında toplanmış ve Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Öğretmenlerin Programının Okul Yönetimi Boyutuna Dair Görüşleri Nelerdir?

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Yönetim	Derse karşı tutum	Yıl sonu sergisi	2
		Boş/önemsiz ders	14
		Akademik dersler (meslek)	9
		Talepler, istekler	2
		Öğrenci ihtiyacı	2
		Destekleyici	3

Okul yöneticilerinin görsel sanatlar dersine karşı tutumlarına yönelik soruya verilen cevaplar yönetim teması altında derse karşı tutum kategorisinde 6 farklı kod altında toplanmıştır. Bunlardan en yüksek frekans önemsiz/boş ders koduna ait frekanstır. Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticileri görsel sanatlar dersini çok önemsememektedir. Ayrıca görsel sanatlar öğretmenleri okul yöneticilerinin kazanımlara ulaşma derecesinden daha çok bu derste hazırlanan ürünlerin sergilenmesi boyutuna önem verdiklerini ifade etmektedir.

Katılımcı Ö. 10’un yönetim kategorisinde düşünceleri şu şekildedir:

“ Geçştirilecek bir ders saati olarak görüyorlar. Çocukların oyalanması gereken bir ders olarak görülmektedir. Haftalık ders saatini düzenlenirken branş dersler düşünülmemektedir. Görsel sanatlar dersi en aktif olacağı bir derstir. Öğleden önceki ders saatlerine ayarlanırsa çalışma aktivitesi daha verimli olur...”

Katılımcı Ö2’ye göre yönetimin görsel sanatlar dersine tutumu şu şekildedir:

“Önem verilmiyor. Yılsonu sergilerini bile zorla yaptırıyor. Çocuğun topluma kazandırılması için bu faaliyetlerin fazla olması gerekmektedir. Dersi programı düzenlenirken görsel sanatlar dersi düşünülmemektedir. İlk ders de olabilir son ders de olabilir. Boşluk nereyse oraya konulmaktadır.”

Olumlu yönde olan görüşler ise destekleyici kodu altında yer almaktadır. Okul yönetiminin derse bakış açısı hakkında olumlu görüş bildiren Ö. 10 ve Ö. 13’e ait alıntı şu şekildedir:

“...Bizim okulumuzda idare tutumu çok olumlu, çalışmalarımız hep destekleniyor. Yılsonu sergisi yaparız, her türlü olanak sağlanır sıkıntımız yok. İdare ders programı hazırlarken görsel sanatlar dersini düşünür, seçmeli dersler verir. Çocukların bu dersi sevmeleri de önemlidir idareciler için. Bu dersin çocuklar için çok önemli olduğunu bilir idareci zaten kendileri de özel eğitimcidir...” (Ö.10).

“Herhangi bir olumsuz tutumu yoktur. Görsel sanatlar dersini destekliyorlar. Malzeme istediğimiz zaman hemen karşılıyorlar. Ders programı düzenlenirken sadece görsel sanatlar dersini düşünmüyorlar diğer branş derslerini de düşünüyorlar. Müzik beden eğitimi de bu çocuklar için önemli olduğu için düşünüyorlar. Bunun sebebi ise özel eğitimci idarecilerin olmasıdır.”

Ö.10 ve Ö. 13 okul yöneticilerinin derse karşı olumlu tutuma sahip olduğunu ve hatta bu derse ek süre verebilmek için seçmeli dersler arasında görsel sanatları da ilave etmesini okul yöneticilerinin özel eğitim öğretmeni olmasına bağlamakta ve bunun bir avantaj olduğunu dolaylı olarak ifade etmektedir.

Araştırmanın 4. alt problemi eğitim bir başka paydaşı olan veli katılımının eğitim sürecine etkisine ve velilerin eğitim sürecine destek olma durumlarına yöneliktir. Öğretmenlerin velilerin eğitim sürecindeki tutumlarına dair görüşleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Öğretmenlerin Veli Katılımı Boyutuna Dair Görüşlerinin Dağılımı

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Veli katılımı/rölü	Olumlu görüş	Katımlı	5
		Mutlu olma	2
		Katılmamalı	13
	Olumsuz görüş	Çekinme	2
		Malzeme desteği	3
		Eğitim durumu	2
	Evde destek	6	
	Öğrencide olumsuz davranış	6	

Öğretmenlerin, velilerin eğitim süreçlerine dahil olma durumlarına yönelik sorulan soruya ait veriler veli katılımı/rolü teması altında toplanarak olumlu ve olumsuz görüşler olmak üzere 2 kategori oluşturulmuştur. Bu iki kategoride toplam 8 kod bulunmuştur. Bu kodların 2’si olumlu, 6’sı olumsuzdur.

Velilerin özellikle görsel sanatlar dersi için malzeme desteği sağlama noktasına vurgu yapan ve velilerin eğitim seviyelerinin de bu desteğin yerindeliği noktasında etkili olduğunu ifade eden Ö. 12’ye ait alıntı aşağıda verilmiştir:

“ ... Önemli olan çocuğun yeteneğidir. Ailelerin malzeme desteği sağlaması daha önemlidir. Ailelerin eğitim düzeyi yükseldikçe derse olan destekleri genellikle artmaktadır...”

Veli katılımının okulda öğrenciler ile birlikte derse girme şeklinde olmaması gerektiğini ve velilerin evde öğretimi destekleyici etkinliklerde bulunarak veli desteği sağlaması gerektiğini ifade eden Ö.1'e ait görüşme alıntısı şu şekildedir:

“Sınıfta öğrenci velilerinin derse katılımını uygun bulmuyorum. Sınıfta eğitim ortamını sakteye uğrattıyorlar. Evde yapılacak faaliyetlerde velilerin öğretmen ile uyumlu desteklenmesi daha uygundur. Böylelikle çocuğun farklı ortamlarda aynı çalışmalarını yaparak kalıcılık sağlanmış olur...”

Ö 14 ise velilerin sınıf içerisinde sergilediği davranışların ortaya çıkaracağı dezavantajlara vurgu yapmaktadır. Bu durumu Ö 14 şu şekilde ifade etmiştir:

“Velilerin sınıfta olması öğretmen disiplinini bozacaktır, ayrıca velilerin öğrencilere destek olma amacı ile sınıfta yaptıkları öğretim süreçlerini aksatıyor...”

Diğer yandan velilerin okullara gelerek kendi çocukları ile birlikte etkinliklere katılmasının önemli olduğunu düşünen 5 öğretmenden Ö.9 ve Ö.10'a ait görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Her öğrencinin düzeyi farklı olduğu için gruplara ayırıp kendi içinde ağır çocukların aileleri daha iyi olan çocukların ailesi diye ayırıp derse dahil edebiliriz. Grupla bir etkinlik yapılabilir. Haftada bir ayda bir aileler de dahil olsa, çocukların gelişimi için iyi olur...” (Ö.9).

“...Veliler öğrenci çalışmalarına dahil edilmelidir. Veliler e göre ders daha kıymetli olur. Faydalı bir çalışma olur. Velilerin de hayal gücü gelişir. Bir şeyde kendisinin de parçası olduğunu bilmeleri dersi anlamlı hale getirir...” (Ö.10).

Araştırmanın son alt problemi programın değerlendirmesi boyutuna yöneliktir. Bu kapsamda sorulara dair öğretmenlerin verdikleri cevaplar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5
Programın Değerlendirme Boyutuna Dair Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
		Aile desteği	2
	Olumsuz görüşler	Zümre toplantıları	11
		Sınıf öğretmeni	5
		Gruplamaya dayalı sorunlar	14

Değerlendirme temasında öğretmenlerden özel eğitim bağlamında görsel sanatlar eğitimi programının değerlendirilmesi amacı ile 2'si sonda olmak üzere toplam 3 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtların hepsinin olumsuz olması sebebi ile olumsuz görüşler kategorisi altında toplam 4 kod kullanılmıştır. Bu kodlardan en yüksek frekans değerine sahip olan kod gruplamaya dayalı sorunlar kodudur. Gruplamaya dayalı sorunlar kodu verilen görüşme alıntısı şu şekildedir:

“... Benim sınıfta hem bedensel hem de zihinsel engelli öğrenciler bir arada. Bu durumda kaba değerlendirme yaparken bağımsız, model olma ya da fiziksel yardım gibi değerlendirme ifadelerinden hangisini kullanacağım. Bedensel engelli öğrenci tabii ki resim dersinde yardıma ihtiyaç duyar ama aynı sınıfta bedensel engeli olmayan hafif düzey öğrenme güçlüğü olan öğrenci de var.....”(Ö.6)

Katılımcılardan Ö.6 özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin tam anlamıyla ihtiyaçlarına göre doğru şekilde gruplandırılmamış olmasının değerlendirme noktasında sorunlara sebep olduğunu ifade etmektedir.

Değerlendirme boyutuna dair sorulan sorularda en çok frekans değerine sahip başka bir kod ise zümre toplantıları kodudur. Zümre kodu verilen görüşme alıntısı aşağıda verilmiştir:

“...Zümre toplantıları öylesine kâğıt üzerine yapılan bir toplantı. İstanbul’da hakkını vererek yapılan toplantılar burada yapılmıyor. Orada zümreler özel eğitimciler arasında da yapılırdı. Hep birlikte program hakkında görüş belirtirdik. Ayrıca bizler normal okullarla zümre yaptığımız için alınan kararlar kesinlikle özel eğitime uygun değildir ve birlikte bir çalışma bile yürütülmemektedir. Özel eğitimde çalışan görsel sanatlar öğretmenleri kendi çalıştığı kurumlarda öğretmenlerle zümre olması gerekir. Ancak o zaman özel eğitimde çalışan öğretmenlerle öğrenciler için ortak fikirler bulunabilir, ayrıca zümre kararları program geliştirme sürecinde dikkate alınmıyor, alınsaydı bizim verdiğimiz dönütler programa bugüne kadar yansırdaydı zaten...” (Ö.3)

Ö.3. zümre toplantılarında özel eğitim alanında çalışan görsel sanatlar öğretmenleri bir araya gelmesi yerine farklı okul türlerinde görev yapan öğretmenlerin bir araya gelmesinin yarattığı olumsuz sonuçlara vurgu yapmaktadır. Ayrıca zümre kararlarının program hazırlayanlar tarafından dikkate alınması konusu üzerinde durmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma özel eğitim kurumlarında görsel sanatlar dersine giren veya daha önce girmiş olan öğretmenlerin öğretim süreçlerine yönelik görüşlerinin ortaya konulmaya çalışıldığı bir nitel araştırmadır. Araştırmanın birinci alt problemi programın kazanımlarına yönelik öğretmen görüşlerinin ele alınmasıdır. Öğretmenler programın hali hazırdaki kazanımlarının öğrenci üzerindeki etkilerine yönelik olarak görsel sanatlar dersinin psikomotor alan gelişimini desteklediği noktasında uzlaşmışlardır. Bunun sebebi bu ders kapsamında yapılan boyama, şekil verme ve kesme gibi devinimsel alan unsurların çokça yer alması olabilir. Salderay (2008) ve Şen (2019) yaptıkları çalışmalarda görsel sanatlar dersinin engelli bireylerin psikomotor alanda gelişimlerini destekleyen en önemli disiplinlerden olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle hafif düzeyde zihinsel engelli bireylerin ileriki yaşantılarında daha çok mesleki teknik alanda istihdam edilebildikleri düşünüldüğünde bu alandaki gelişimleri onları hayata hazırlama noktasında önem taşımaktadır. Zaten araştırmaya katılan öğretmenler de ahşap, kil, boyama gibi farklı alanlarda faaliyetler planlayarak öğrencilerin hangi alana daha yatkın olduğunu ortaya koymaya çalıştıklarını görüşmelerde ifade etmişlerdir.

Çalışmanın kazanımlar boyutunda elde edilen bir diğer bulgu da görsel sanatlar dersinin öğrencilerin öz bakım ve hijyen becerilerini geliştirdiği noktasına yapılan vurgudur. Özellikle bir öğretmen alıntısında renklerin öğrenilmesinin aile ile ortak kullanılan lavabo gibi hijyen alanlarında öğrencinin kendi hijyen malzemelerinin (diş fırçası ve havlu gibi) rengini bilmesi öğrencinin kendi diş fırçası ve havlusunu kullanmasını sağlayacağını belirtmiştir. Bu durum sadece kişinin kendi hijyeni için değil tüm aile bireylerinin hijyeni için de önemlidir. Görsel sanatlar dersi kazanımlarının, diğer derslerde yer alan kavramları öğrenmesi, yazı ve çizgi çalışmalarını desteklemesi gibi noktalara da vurgu yaparak program kazanımlarının diğer dersler ile yatay ilişki sağlayarak tekrarı kolaylaştırdığı ve öğrenme sürecinde kalıcılığa hizmet ettiği belirtilmiştir. Kazanım teması altındaki bir başka kategori ise sevgi ve rehabilitasyondur. Görsel sanatlar dersinin akademik bilgidan öte becerilere yönelik olmasının öğrenciler üzerinde rahatlama, okulu ve dersi sevmeye noktasında yararlı olduğunu ifade etmektedir. Kayadibi (2002) ile Bahçetepe ve Meşeci Giorgetti (2015) okul sevgisinin öğrenci başarısını ve okula devamı artırdığını ifade etmektedir. Özel eğitimde yoğunluk ve sürekliliğin olması gerektiğine vurgu yapan Heward (2003) okula devam problemini özel eğitimin önündeki en önemli 10 engelden birisi olarak tanımlamaktadır. Bu noktadan hareketle öğrencilerin görsel sanatlar dersini sevmesi, öğrencilerin okul sevgisine katkı sağlayarak okula devam durumunu artırmada etkili faktörler arasında düşünülebilir.

Çalışmanın kazanımlar boyutunda oluşturulan bir diğer kategori BEP hazırlama temasıdır. BEP hazırlama noktasında öğretmenlerin öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyini temel aldıkları görülmektedir. BEP hazırlarken öğrencilerin fiziksel engellerinin en önemli nokta olduğu ortaya

çıkıştır. Çünkü görsel sanatlar dersi kapsamında yapılan etkinlikler daha çok devinişsel alan ile ilgili etkinliklerdir. Görsel sanatlar öğretmenleri BEP hazırlama noktasında güçlük yaşamaktadır. Öğretmenler bu güçlüğü temel nedenini öğrencilerin engel gruplarına göre ayrıntılı sınıflandırma yapılmaması olarak göstermektedir. Farklı araştırmalar (Avcıoğlu, 2011; Avcı ve Sakallı Demirok, 2022; Çetin ve Sözbir, 2017; Rasor, 1988) öğretmenlerin BEP hazırlama desteğine ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler ile çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin BEP hazırlama ile ilgili özel bir ders almamış olmaları ve lisans eğitimlerinde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere yönelik kurumlarda öğretmenlik uygulaması yapmamış olmaları bu durumun sebeplerinden birisi olarak gösterilebilir. Ayrıca görsel sanatlar öğretmenleri program kazanımlarının engel türlerine göre yeniden ele alınması gerektiğini düşünmektedir. Özetle katılımcılar kazanım türlerinin ve öğrencilerin engel gruplarının sınıflandırılması noktalarında değişimler yapılması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Karip (2020) yaptığı meta analiz çalışmasında engellilere yönelik görsel sanatlar alanına dair çalışmaların sayısının 2000 yılından bu yana yıllık 1,87 civarında olduğunu ve bu ortalamanın anılan yıldan bu yana çok değişmediğini ortaya koymuştur. Bu noktadan yola çıkarak Karip (2020) bu alanda yeniliklerin yapılmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemi; “Öğretmenlerin programın uygulama (eğitim durumları) boyutuna dair görüşleri nelerdir?” şeklindedir. Bu alt probleme yönelik olarak beş kategori oluşturulmuştur. Bu kategorilerden yola çıkarak okulların fiziki alt yapıları ve görsel sanatlar dersini gerçekleştirmek için gerekli materyal ve malzemelerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gündoğan (2020) ve Atan ve Dalkıran (2008) görsel sanatlar öğretmenlerinin yaşadıkları problemlere dair yaptıkları araştırmalarda görsel sanatlar dersi etkinliklerinde öğretmenlerin en çok dile getirdiği problemlerin fiziki alt yapı ve materyal eksikliği olduğu görülmektedir. Uygulama teması altında okul yönetimi kategorisinde en çok frekansa sahip kodlardan birisi de engel farklılıkları kodudur. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin engel türlerine göre daha küçük gruplara ayrılmamış olması programın etkinliği üzerinde rol oynamaktadır. Çağlayan’ın (2018) engelli bireyler ile çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşlerini incelediği araştırmada; fiziksel engellilerin farklılığı ve kazanımların ve bunun sonucunda eğitim durumlarının bu gruplara özel hazırlanmamış olmasından kaynaklı dezavantajlara sahip olduğuna işaret edilmektedir. Wang, Reynolds, Walberg, (1986) yaptıkları çalışmada dünya genelinde özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların sınıflandırılması noktasında benzer problem olduğuna vurgu yaparak, doğru bir sınıflandırmanın özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimden yararlanma düzeyinin artacağına işaret etmişlerdir.

Kazanım boyutunda olduğu gibi öğretmenler uygulama boyutunda da diğer derslerde yer alan içeriğin tekrar edilmesine özen gösterdiklerini ifade etmektedir. Bu noktada öğretmenlerin programın yatay ilişkililiğine uygulama boyutunda da önem göstermesi, öğretmenlerin program okur-yazarlığı ve uygulaması boyutunda yeterli eğitim ve tecrübeye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Görsel sanatlar dersinin uygulama boyutuna dair elde edilen bulgulardan birisi de haftalık ders saati süresidir. Öğretmenler seçmeli ders kapsamında olmadığı durumlarda haftada bir ders saatinin yeterli olmadığını ifade etmektedirler. Özellikle hitap edilen kitlenin özel eğitim öğrencileri olduğu ve dersten önce ve sonra yapılması gereken hazırlık ve düzenlemelerin varlığı göz önüne alındığında kullanılacak zaman daha da azalacaktır. Benzer şekilde, Caferoğlu ve Erim (2012) özel eğitim öğrencileri ile çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin zaman konusunda benzer problemler yaşadığına vurgu yapmaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında okul yönetiminin derse karşı ilgisi incelenmiştir. Bu boyutta en çok frekansa sahip kod ilgisizlik kodudur. Öğretmenler görsel sanatlar dersine yönelik okul yönetiminin yaklaşımını olumsuz bulmaktadır. Peşkersoy (2004) yaptığı çalışmada velilerin ve okul yöneticilerinin görsel sanatlar dersini Türkçe, Matematik gibi derslere oranla daha az gerekli ve önemli gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın bu bölümünde dikkat çeken bulgu görsel sanatlar dersine karşı olumlu tutuma sahip olduğu düşünülen okul yöneticilerinin branşlarının özel eğitim olmasıdır. Bu durum zaten katılımcılar tarafından da özellikle vurgulanmaktadır. Katılımcılar okul yöneticilerinin dersin kazanımlarına ulaşılmasından ziyade ders kapsamında ortaya çıkan ürünlerin yıl sonunda sergilenmesine daha çok önem verdiklerini belirtmektedir. Bu durumun sebebi okul başarısının veya imajının somut ürünler ile ispatlanabileceği

düşüncesi olabilir. Bakioğlu ve Bahçeci (2010) yaptıkları çalışmada okul yöneticilerinin okul imajlarını güçlendirmek için görsel veya fiziki unsurlara da odaklandıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bir diğer alt problemi eğitim sürecinin paydaşlarından olan velilerin eğitim sürecine katılımlarına dairdir. Özel eğitim alanında velilerin sınıfiçi etkinliklere ara ara katılmaları çocukları ile aralarındaki bağın güçlenmesi, çocuklarının kapasitelerini farklı ortamlarda görebilmeleri ve onların eğitimini evde doğru şekilde destekleyebilmeleri adına önemli bir husustur (Ardakoç, 2020). Araştırmaya katılan öğretmenler velilerin katılımını evde eğitim faaliyetlerini destekleyecek şekilde olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Sınıf içi etkinliklere katılmaları noktalarında olumsuz görüş belirten katılımcılar da olmuştur. Bu öğretmenler velilerin sınıf içi etkinliklere katılımı sırasında eğitim ortamını bozacaklarını düşündükleri için bu tür bir katılıma sıcak bakmamaktadır. Bu noktada özel eğitime ihtiyacı olan öğrenci velilerinin özel eğitimin yapısı ve ilkelerine dair bir eğitime ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Araştırmanın son alt problemi programın değerlendirme boyutuna dairdir. Öğretmenler sınıflarda farklı engel gruplarının birlikte olmasının dezavantajlarına kazanım ve uygulama boyutlarında olduğu gibi değerlendirme boyutunda da vurgu yapmaktadırlar. Çünkü öğretmenler kaba değerlendirme formu farklı grupların bir arada olduğu özel eğitim sınıflarına uygun bulmamaktadırlar. Benzer şekilde Şener Yıldız ve Tanrısever (2021) yaptıkları çalışmada özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin, öğrencilerin kazanımlara ulaşma derecesini tayin etmede zorluklar yaşadığını ifade etmektedir.

Sonuç olarak, araştırma genel anlamda özel eğitim okullarında görsel sanatlar dersinin öğrencilerin psikomotor alanda gelişimlerini desteklediği, temizlik ve hijyen noktasında onlara farkındalık kazandırdığı, okulu sevmelerine katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca görsel sanatlar dersinin programda yatay ilişkililik ilkesine uyarak farklı derslerde ele alınan kavram ve konuların tekrar edilerek öğrenmede kalıcılığı sağlama noktasında destek olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin sorun olarak ifade ettiği durumların temel kaynaklarından birisi öğrencilerin engel gruplarına göre yeterince ayrıntılı sınıflandırılmamış olmasıdır. Bu yetersiz sınıflama, kazanımların öğrenciye uygunluk ilkesini ihlal etmekte ve bu durum programın eğitim durumları ve değerlendirme aşamalarında da sorunlara sebep olmaktadır.

Sınırlılıklar

- Bu çalışma araştırmanın yapıldığı il ve görsel sanatlar dersi ile sınırlıdır.
- Çalışma sadece belirli bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu sebeple zaman içerisinde gerçekleşebilecek değişimleri kapsamamaktadır.
- Araştırmada ele alınan konular sadece öğretmenlerin bakış açıları ile ele alınmıştır.

Öneriler

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Öğrencilerin engel durumlarına göre sınıflandırılması dersin kazanımlarına ulaşılmasını daha kolay hale getirecektir.
- Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenci velilerinin özel eğitimin kapsamı, öğrencilerin ihtiyaçları gibi konular başta olmak üzere eğitime tabi tutulması özel eğitimden beklenen sonuçların elde edilmesini kolaylaştıracaktır.
- Özel eğitim kurumları yöneticilerinin özel eğitim alanında uzman öğretmenler arasından seçilmesi özel eğitim kurumlarındaki iklime olumlu yönde katkıda bulunacaktır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu çalışma sadece görsel sanatlar öğretmenleri ile yapılmıştır. Benzer çalışmaların diğer branş öğretmenleri ile de yapılması ve sonuçların karşılaştırılması sorunların genel çerçevesinin belirlenmesini sağlayarak problemlerin çözümüne katkı sunabilir.
- Benzer çalışmaların nicel ve karma desenli yöntemler kullanılarak yapılması sorun alanlarının tespitine katkı sağlayabilir.
- Bu tür çalışmaların boylamsam olarak yapılması zaman içerisinde öğretmenlerin görüşlerinde değişiklik olup olmadığının ortaya konulmasını sağlayacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışmaya tüm yazarlar eşit şekilde katkı sunmuşlardır.

Çıkar Çatışması

Araştırmacılar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür ve/veya Açıklama: Bu çalışma Yalçın DİLEKLİ'nin danışmanlığında Banu ÜNLÜ tarafından hazırlanan tezsiz yüksek lisans programı bitirme projesinin verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- Ardakoç, İ. (2020). Eğitimde veli/aile katılımı: Engeller ve öneriler. *Alanyazın*, 1(2), 75-84. <https://dergipark.org.tr/en/pub/alanyazin/issue/60649/893866>
- Atan, U. ve Dalkıran, A. (2008). İlköğretim okullarındaki Görsel Sanatlar dersi öğretmenleri ve fiziki altyapı standartlarına yönelik bir durum değerlendirmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 161-184. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19559/208517>
- Avcı, G. ve Sakallı Demirok, M. (2022). Sınıfında özel gereksinimli öğrencisi bulunan farklı branşlarda görev yapan ortaokul öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 501-520. doi:10.47525/ulasbid.1033233
- Avcıoğlu, H. (2011). Zihinsel engelliler sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(01), 39-56. doi:10.1501/Ozlegt_0000000156.
- Bahçetepe, Ü. ve Meşeci Giorgetti, F. (2015). Akademik başarı ile okul iklimi arasındaki ilişki. *Istanbul Journal of Innovation in Education*, 1(3), 83-101. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ieyd/issue/35806/402431>
- Bakioğlu, A. ve Bahçeci, M. (2010). Velilerin okul imajına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 31(31), 25-55. <https://dergipark.org.tr/en/pub/maruaebd/issue/354/1909>
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- Eldeniz Çetin, M. ve Acay Sözbir, S. (2017). Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin bilgilerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(İpekyolu Özel Sayısı), 2221-2238.
- Eripek, S. (1996). *Zihinsel engelli çocuklar*. Eskişehir: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Eripek, S. (2005). *Zeka geriliği*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Gündoğan, A. ve Can, B. (2020). Sınıf öğretmenlerinin tasarım-beceri atölyeleri hakkındaki görüşleri. *Turkish Studies*, 15(2), 851-876.
- Heward, W. L. (2003). *Exceptional children*. (Yedinci basım). New Jersey: Prentice- Hall, Inc.
- Heward, W. L. (2003). Ten faulty notions about teaching and learning that hinder the effectiveness of special education. *The Journal of Special Education*, 36(4), 186–205. doi:10.1177/002246690303600401
- Karagöz, S. (2020). Tarihsel süreç içinde özel eğitime gereksinim duyan bireyler açısından çocuk üniversitelerinin düşünsel temelleri ve bazı uygulamalar (ss. 38-56), içinde *Türkiye’de Çocuk Üniversiteleri*, (Ed. Mustafa Kılınç, İlker Kösterlioğlu). Ankara: Pegem Akademi.
- Kayadibi, F. (2002). Sevgi faktörünün eğitim verimliliği üzerine etkisi. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, (5), 33-50.
- Kızır, M. ve Memişoğlu, S. P. (2017). Özel eğitim okulu yöneticilerinin özel eğitim mevzuatına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1994-2013.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeliği_07072018.pdf adresinden 05.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2023). Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=327 adresinden 05.9.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Peşkersoy, E. (2004). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin resim-iş dersi ve öğretmenine karşı tutumlarına yönelik bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Rasor, S. (1988). *A study and analysis of general music education, K-8, in the public schools of Ohio*. Yüksek lisans tezi, University of Cincinnati, Ohio, USA.
- Şener Yıldız, B. ve Tanrısever, C. (2021). Konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanında zorlandığı konular, MEB'e ve eğitim fakültelerine öneriler. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 41(1), 181- 219.
- Vuran, S. (2014). *Özel eğitim*. Ankara: Maya Akademi.
- Wang, M. C., Reynolds, M. C., and Walberg, H. J. (1986). Rethinking special education. *Educational Leadership*, 44(1), 26-31.

Extended Abstract

The concept of special education can be summarized as the inclusion of individuals who are behind their peers in their physical, mental, communicative, social and emotional development or who have different characteristics from their peers due to various reasons from birth or after birth, in an education process specific to these individuals since it is not possible to educate them with the education given to normal individuals (Kizir and Memişoğlu, 2017). According to the personal characteristics of individuals, individuals in need of special education can basically be classified as individuals with autism spectrum disorders, individuals with physical disabilities, individuals with hearing or visual impairments, and individuals with intellectual disabilities (Eripek, 1996; Ministry of National Education [MoNE], 2018). Individuals with intellectual disabilities are grouped as mild, moderate, severe and most severe. Special education these individuals receive can enable them to live in society and to acquire all skills such as communication and self-care skills. At this point, the courses that students with mild intellectual disabilities take in schools and the special planning of these courses for their needs are important. One of the courses taken in special education schools is visual arts. The visual arts course given in special education schools aims to help individuals gain hand-eye coordination, the ability to work in cooperation, and the ability to express their emotions (MoNE, 2018). It has been observed that visual arts education in individuals with intellectual disabilities contributes to individuals in expressing and recognizing their own emotions, supporting their development in the cognitive field, working together and developing their aesthetic feelings (Erim and Caferoğlu, 2012). For individuals in need of special education, the visual arts course is an important discipline in all three areas of development. However, the program comes to life in the hands of the teacher. For this reason, the teacher's experiences and problems during the implementation phase of the program will provide the program development and field experts with the feedback they need. It is thought that these feedbacks on the appropriateness of the objectives, content, educational situations, evaluation situations in the program and the feedbacks obtained from the program stakeholders such as parents and school administration will support the preparation and implementation of more effective programs. In addition, these feedbacks will also shed light on determining the needs of teachers who give life to the program. For these reasons, the main purpose of this study is to determine the views of teachers who teach visual arts courses in special education schools on the teaching processes and the views of parents and school administration that affect this process. In order to achieve this aim;

1. What are the teachers' views on the achievement dimension of the program?
2. What are the opinions of teachers about the application (educational situations) dimension of the program?
3. What are the opinions of the teachers about the perspectives of the school administration on the lesson?
4. What are the opinions of teachers about the parent support dimension of the program?
5. What are the opinions of teachers about the evaluation dimension of the program?

Method

In this study, case study technique, one of the qualitative research methods, was used. According to Creswell (2007), case study is based on a researcher's in-depth analysis with data collection tools from different sources within a limited period of time. Interview technique was used for data collection. For the interviews, a semi-structured interview form was used, which was prepared in advance and consisted of 5 questions and 1 to 2 alternative questions for each question. For the interview forms, the opinions of 2 different experts were first obtained. The interview form was first piloted with 2 teachers. A total of 17 teachers participated in the study voluntarily. Teachers' seniority years ranged between 7 and 20 years. Twelve of the participants were female and five were male, and their ages ranged between 27 and 46. The participant group consisted of visual arts teachers who are currently teaching the visual arts course or who taught this course previous year, and classroom teachers with a special education teaching certificate. The interviews lasted between 25 and 55 minutes. The data were subjected to content analysis and grouped under themes, categories and codes. Frequency values were given for repetitive codes. In order to ensure credibility and transferability in

the research, the coding was done independently by two different educational science experts with doctoral degrees in educational sciences. In addition, some of the answers given by the teachers were presented as direct quotations to ensure credibility; participants were coded as T1, T2, for participant confidentiality.

Findings

For the first dimension 5 categories were created under the theme of objectives: development, learning, love and rehabilitation, IEP preparation, and professional development. The highest code in the development category under the achievement theme was psychomotor development. Four categories were formed from the interviews with the teachers regarding the educational situations, in other words, the implementation dimension of the program. A total of 12 codes were used under these categories and the one with the highest frequency was the code of disability differences. 16 out of 17 participants almost agreed that having students with different disabilities in the same class makes it difficult to prepare and implement individualized education programme (IEPs). The answers given to the question about school administrators' attitudes towards the visual arts course were collected under 6 different codes in the category of attitude towards the course under the management theme. The highest frequency belongs to the unimportant/empty course code. Under the evaluation theme, 3 questions were asked. Since all of the answers given to these questions were negative, a total of 4 codes were used under the category of negative opinions. The code with the highest frequency value among these codes is the code of problems based on grouping.

Conclusion, Discussion and Recommendations

Regarding the effects of the current achievements of the curriculum on students, they agreed that the visual arts course supports the development of the psychomotor domain. This may be due to the fact that this course includes a lot of elements of the kinesthetics domain such as painting, shaping and cutting. It is also stated that the fact that the visual arts course is oriented towards skills rather than academic knowledge is beneficial for students in terms of relaxation and liking the school and the course. Teachers state that they have difficulties in preparing IEPs and that the main reason for this is the lack of detailed classification of students according to disability groups. Inadequate class time and lack of physical infrastructure come to the forefront in educational situations. Teachers state that parents and school administrators see the course as unimportant one.

Recommendations for Practitioners:

- A more detailed classification of students according to their disabilities will make it easier to achieve the course outcomes.
- Educating the parents of students in need of special education about the scope of special education and the needs of students will facilitate the achievement of the expected results of special education.
- The selection of administrators of special education institutions among teachers who are experts in the field of special education can contribute positively to the climate in special education institutions.

Recommendations for Researchers:

- This study was conducted only with visual arts teachers. Conducting similar studies with other branch teachers and comparing the results may contribute to the solution of problems by determining the general framework of the problems.
- Conducting similar studies using quantitative and mixed design methods can contribute to the determination of the areas of necessity.
- Conducting such studies longitudinally will reveal whether there are changes in teachers' views over time.